

R A D O V I Z A V O D A J U G O S L A V E N S K E A K A D E M I J E Z N A N O S T I
I U M J E T N O S T I U Z A D R U, sv. XXVI, Zadar 1979, str. 344

Pod uredništvom V. Maštrovića, M. Suića i I. Vinskog »Radovi« se prezentiraju i ovog puta dobrim i raznolikim sadržajem.

Vj. Maštrović, *Grga Novak i Zadar* (str. 5—13). Uz tople riječi o pokojniku (umro 7. IX 1978) autor posebno podvlači njegov prinos osnivanju Filozofskog fakulteta i Instituta JAZU u Zadru. Spominje i ostalu djelatnost koja se očitovala u radu Odbora za Nin, Društva za proučavanje i unapređenje pomorstva (u vremenu kad je Društvo imalo sjedište u Zadru), podupiranju i ostvarivanju izdavačke djelatnosti (Radovi, Adriatica maritima i sl.), predavanjima itd.

Z. Muljačić, *Putovanje Angela Bottarija u Dalmaciju (1775)* (str. 15—24). Britanski otpravnik poslova u Veneciji John Strange, koji je financirao putovanja A. Fortisa, nastojao je dobiti što više podataka o našim krajevima. U ostavštini tog Engleza autor je proučio izvještaj A. Bottarija o svom putovanju iz Pule u Zadar. U Zadru je sreo liječnika A. Daniellija, koji je posjedovao bogatu arheološku zbirku i namjeravao je prodati Englezima neke vrijedne spomenike (kipove rimskih careva) što srećom nije uspjelo. Rad se inače uklapa u dosadašnje dugogodišnje autorovo istraživanje o A. Fortisu.

Vj. Maštrović, *Tri zaslužna Androića* (str. 25—45). Predstavlja tri generacije obitelji Androić. Nikola (1824—1895), profesor prirodopisa na padovanskom sveučilištu (1850—55), ljekarnik u Herceg Novom, a od 1859. u Zadru. Organizira kemijski laboratorij koji proizvodi lijekove za koje dobiva međunarodna priznanja. Bavi se uza to i fotografijom.

Sin mu Petar (1866—1930) nastavlja očevu struku. Studira kemiju i farmaciju. Sklon je tehničkim istraživanjima, pa je patentirao nekoliko izuma. Zbog političkih prilika seli se 1914. u Ameriku gdje radi u kemijsko-industrijskoj proizvodnji. Nakon I. svjetskog rata vraća se u Zadar.

Njegov sin Edvin (1896—1973) rodio se u Zadru, ali je kemijske studije završio u SAD. U Rimu je 1923. doktorirao iz kemije, a 1924. postao je magistar farmacije. U Zadru osniva poduzeće »Farmokemiju«. Piše stručne knjige. U doba rata sudjeluje u NOB-i. Prvi je predsjednik NOO Zadar. Kasnije je davao inicijative o gospodarskoj obnovi Zadra, posebice unapređenju industrije za preradu ribe. S tog područja patentirao je neke izume.

S. Piplović, *Prva ljevaonica željeza u Dalmaciji (47—53)*. Priopćava da je I. Lovrić otvorio prvi rudnik željeza u drugoj pol. XVIII st. u gornjem toku Cetine kod Sinja i priopćava mišljenje Garanjina o tome. O toj temi u prošlom broju »Radova« iscrpno je pisao J. A. Soldo, *Rudnik obitelji Lovrić i Garanjin na području Sinja. (Prilog povijesti rudarstva u Dalmaciji u XVIII st.)*

R. Jelić, *Osam liječnika iz zadarske obitelji Pinelli (55—68)*. Poimenično nabraja liječnike iz te obitelji od 1685. do 1858. Većina njih je živjela u Zadru.

J. Kolumbić, *Grbovi zadarskih plemićkih obitelji početkom druge austrijske vladavine Dalmacijom (69—119)*. U uvodnom dijelu sažeto upoznaje s literaturom o razvoju heraldike u Hrvatskoj i Dalmaciji da bi potom upozorila na izvore koji se odnose na proučavanje datog razdoblja i teme.

Kad se je 1814. Zadar pripojio Austriji — druga vladavina — formirala se je 1816. Heraldika komisija u Zadru s ciljem »da ispita i utvrdi podrijetlo svih plemićkih prava i naslova« (76). Komisija je djelovala do 1831. Otada je molbe u vezi sa statusom plemića rješavao Odjel za heraldička pitanja pri Dalmatinskoj Vladi (djelovao do 1887). Popisi priznatih plemića objavljujani su u godišnjaku »Almanacco« (do 1834), otada u službenom listu »Manuale« (od 1845. do 1848). Posljednji popis tiskan je u dubrovačkom »L'Epidauritano« (1904). Nakon što je austrijska vlada potvrdila nasljedno plemstvo pojedinim zadarskim obiteljima, tada je na temelju tih potvrda venecijanska vlada donosila dekrete o njihovom nasljednom plemstvu. Taj je posao austrijska vlada završila 1826, a venecijanska 1833. Tad se pristupilo odobravanju grbova. Posao je dugo trajao. Autorica ga obrazlaže činjenicom da su se grbovi u mletačkoj Dalmaciji formirali bez poštivanja ikakvih heraldičkih pravila. Sada je trebalo to uskladiti sa heraldičkim normama koje su vrijedile za austrijsku heraldiku. Vlada je priznala plemstvo 26 zadarskim obiteljima i upisala ih je u matične knjige plemstva za Dalmaciju i one su popisane u »Prospetto delle famiglie« (1834).

Autorica zatim iscrpno obrađuje povijest zadarskih plemićkih obitelji po abecednom redu, jer je to »poštivanje međunarodnih pravila blazoniranja« (84). Tumačenje svakog grba popraćeno je slikom. Slijedi heraldička analiza grbova i zaključak da se preko grbova mogu doznati bilo veze hrvatskih i zadarskih obitelji, bilo njihovo hrvatsko bilo talijansko podrijetlo.

Rasprava je rijedak primjer u poslijeratnoj pomoćno-povijesnoj literaturi obrade plemićkih grbova jednog grada. Ona bi mogla potaknuti sličan napor da se znanstveno prouče obiteljski grbovi i drugih naših gradova i krajeva.

I. Pederin, *Hrvatska, osobito njeno primorje, te Hrvati i Balkan u njemačkoj lijepoj književnosti* (121—170). Prikazuje kako je Hrvat kao vojnici i podanici opisan kod njemačkih pisaca od XVII do XX st. Autorov cilj je pozabaviti se »karakterizacijom strukture toga arhetipa u djelima njemačke književnosti kojima je Hrvatska epski prostor, odnosno djelima u kojima se Hrvati javljaju kao glavni lik« (125). Upozorava da će se pri tom služiti nekim djelima »njemačke književnosti iz doba romantizma i realizma da bi pokazali neke tradicije te književnosti u prikazivanju Hrvatske i Hrvata« (125). Navodi slijedeće pisce: T. Körner, L. A. von Arnim, H. Zschokke, H. Stieglitz, I. von Düringsfeld, H. Thode, F. Wolf, G. Britting, P. Ernst, E. i F. Jünger, G. von Fort, R. H. Francé, A. Francé-Harrar, O. Gluth, F. Reinkasten. Izlaganje je popraćeno literarno-teorijskim razmatranjima o pojedinim piscima i njihovim djelima. U prošlom broju »Radova« autor je obradio na sličan način Jadransku Hrvatsku kao epski prostor austrijskog (trivijalnog) zavičajno-turističkog romana.

T. Maštrović, *Kazališne veze Zadra i Zagreba krajem XIX i početkom XX stoljeća* (171—211). Premda je kazalište u Zadru bilo u rukama autonomnaša, Hrvati-narodnjaci uspijevali su da u Zadru gostuju zagrebački umjetnici. Autor po godinama opisuje napore da se uspostave veze između kazališnih ljudi iz Zadra i Zagreba. U Zadru su gostovali A. Fijan i A. Mandrović (1888). U nemogućnosti da prime zagrebačke umjetnike u Zadru, Zadranici idu u Split da prisustvuju izvedbi »Teute« (1893) i »Porina« (1901) i u Šibenik »Povratak« (1911). God. 1907. u Zadru u dvorani Battara gostuje kazališna trupa iz Zagreba pod vodstvom M. Markovića. Tom zgodom igrale su M. Ružička-Strozzi i Lj. Šram. 1910. gostuju operni pjevači Reissova, Lubin, Vušković itd.

S. Peričić, *Obrovac kao trgovište* (213—232). Zbog svog zemljopisnog smještaja Obrovcu je bila namijenjena »uloga trgovinskog posrednika između Bukovice i Podgorja na jednoj i Like i jugozapadne Bosne, odnosno obližnjeg maritimnog područja na drugoj strani« (213). Budući da se dosad nije pisalo o ulozu Obrovca

kao trgovišta, autor osvjetljava njegov udio »u trgovinskoj razmjeni od druge polovice XVI stoljeća do drugog svjetskog rata« bez pretendiranja na cjelovitost prikaza. Autor niže podatke o broju stanovnika, trgovcima, sajmovima, skladištima, luci i lučkoj službi, komunikacijama, trgovini (kopnenoj i pomorskoj) itd. Kronološki je raspon podijelio na: hrvatsko-ugarsko razdoblje do 1527, tursko do 1684, mletačko do 1797, francusko 1806—1814, prvo i drugo austrijsko do 1918, te između dva rata. Arhivskim podacima se više služi za objašnjavanje prilika od XVIII st. dalje. Tabele količine uvoza i izvoza su iz XIX st. Isto tako i statistike o broju stanovnika. Obrovac je povezan s prekovlebitskom Hrvatskom cestom preko Velebita 1832. Na tržištu u Obrovcu nudila se sol (uglavnom iz Paga), vino, rakija, platno, a kupovalo drvo, žito, vuna, vosak, med, sir, stoka, maslo.

B. Jurić, *Suvremeni turizam i njegov društveno-ekonomski lik* (233—258). Autor proučava turizam kao privrednu i društvenu pojavu u sklopu prirodnog i geografskog položaja naše obale, kulturno-povijesnih spomenika i sl. kao preduvjeta njegovom masovnom razvoju. Razmatra mjesto ekonomike turizma u ekonomskoj znanosti; norme turističke politike i socijalne značajke i funkcije suvremenog turizma.

I. Perić, *Luka Botić kao političar* (259—285). Autor upozorava da se o Botiću više pisalo kao književniku, zato nedostaje poseban prikaz njega kao političara. Poduzeo je stoga napor da ga kao takvog obradi. Kako se je Botić rodio u Splitu (1830) opisuje njegovo djetinjstvo i mladost kroz prikaz tadašnje splitske društveno-političke stvarnosti. Prijelom kod Botića nastaje 1851. kad je prekinuo teološke studije u Zadru i uputio se preko Bosne u Beograd. U Beogradu nije naišao na razumijevanje i potporu, pa ga je M. Ban odatle otpremio u Zagreb kamo je stigao potkraj 1851. Tu se zaposli u Gajevoj tiskari. Međutim 1852. namjesti se kao činovnik u Đakovu. God. 1861. poslao ga je Strossmayer u Split da tamo potakne političku aktivnost. Iste godine izabran je za narodnog zastupnika za kotar Đakovo. U saboru se zalagao za popravak i uređenje pučkih škola. U političkom pogledu opredijelio se je za Narodno-liberalnu stranku, kojoj je pripadao i Strossmayer. U saboru je održao govor za koji se drži da je »jedan od najumnijih govora« u 1861. Autor zaključuje da Botić nije bio politički ideolog, nego ustrajan politički borac. Umro je 1863.

H. Morović, *U korespondencije Jurja Biankinija, urednika »Narodnog lista«* (1882—1915) (str. 287—344). Nastavlja objavljivanjem navedene korespondencije započete u prošlom broju ovih »Radova«. Korespondencija ovog razdoblja značajna je po tome što je Biankini sada bio urednik »Narodnog lista«, član Dalmatinskog sabora i bečkog Carevinskog vijeća.

Josip Lučić

»KAČIĆ«, X—XII, 1978—1980.

Redovitošću koja imponira izlazi »Kačić«, zbornik Franjevačke provincije presv. Otkupitelja. Nakon dvanaest svezaka i mnogih stotina strana različitih prinosa može se slobodno kazati da je zbornik ispunio zamisao izdavača i da u suvremenoj hrvatskoj periodici ima svoje mjesto koje nije posljednje, svoje više-manje stalne suradnike od kojih čitatelj može očekivati ustaljenu kakvoću i čiji mu interes jamči raznolikost i svježinu svakog sveska. Treba poželjeti uredništvu da smogne snage redovito izdavati »Kačića«, da ustraje u svom suradničkom izboru i da ga proširi, te da rubriku o primljenim knjigama pretvori makar u kratku opisnu informaciju ako nema sila za kritički prikaz.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Ivan KAMPUŠ
Bernard STULLI
Jaroslav ŠIDAK

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Jaroslav ŠIDAK

KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva: Savez povijesnih društava Hrvatske,
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Časopis izlazi jednom godišnje

Pretplate i narudžbe šaljite na adresu: Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb,
Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 500 din.

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad
SRH — VII.

Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — rujan, 1982.